

Med distans till distansen – en introduktion till temat “Högre utbildning och coronapandemin”

Linda Barman¹ och Ulrike Schnaas²

¹KTH Kungliga Tekniska högskolan, Sverige; ²Uppsala universitet, Sverige

Med distans till distansen – hur kan vi tolka den så hastigt påtvingade omställningen under pandemin och vilka lärdomar tar vi med oss? I den här utökade ledaren vill vi lyfta fram åtta publicerade bidrag som ingår i tidskriftens särskilda tema om högre utbildning och coronapandemin. Vi ger också våra egna reflektioner kring hur omställningen påverkade högre utbildning i Sverige utifrån våra roller som pedagogiska utvecklare och forskare. De bidrag som hittills har publicerats kring temat visar mångfalden av erfarenheter under pandemin liksom komplexiteten i att dra generella slutsatser om (distans)undervisning och lärande, specifikt och mer övergripande generellt. Många lärare mötte nya utmaningar som hög arbetsbelastning och krav på att hitta snabba lösningar. Samtidigt innebar de förändrade villkoren en möjlighet till pedagogisk utveckling. Många studenter hade svårt att upprätthålla motivationen och skapa bra studierutiner, medan andra uppskattade distansundervisningens flexibilitet. Den här ledaren innefattar både tillbakablickar och utblickar över vilka konsekvenser pandemin fört med sig för den högre utbildningen samt några frågor vi gärna ser belysta i kommande studier.

Nyckelord: Högre utbildning, coronapandemin, distansutbildning, emergency remote teaching, digitala lärmiljöer, lärdomar, zoomande, digilog

With distance from the distance – how can we interpret the changes that were so hastily imposed during the pandemic and what lessons have we learned? In this extended editorial, we highlight eight published contributions that are part of this journal's special theme regarding higher education and the corona pandemic. We also give our own reflections on how the transition to remote teaching affected higher education in Sweden, based on our roles as educational developers and researchers. The publications in this journal show the diversity of experiences during the pandemic, and the complexity of drawing general conclusions about (distance) teaching and learning. Many teachers faced new challenges such as a significantly higher workload, and demands to implement quick solutions, while the changed conditions also gave opportunities for pedagogical development. Many students had difficulties in maintaining motivation and creating viable study routines, while some appreciated the flexibility of distance learning. The current editorial includes both retrospectives and outlooks on the consequences of the pandemic for higher education, as well as, suggestions for a few 'questions' that we think should be part of future research.

Keywords: Higher Education, Covid-19 pandemic, distance education, emergency remote teaching, digital learning environments, prospects, zooming, digilog

Författarkontakt: Linda Barman, e-post: lbarman@kth.se och Ulrike Schnaas, e-post: Ulrike.Schnaas@uu.se

Artiklar och reflektioner är kollegialt granskade. Övriga bidragstyper granskas av redaktionen. Se <https://hogreutbildning.se> ISSN 2000-7558

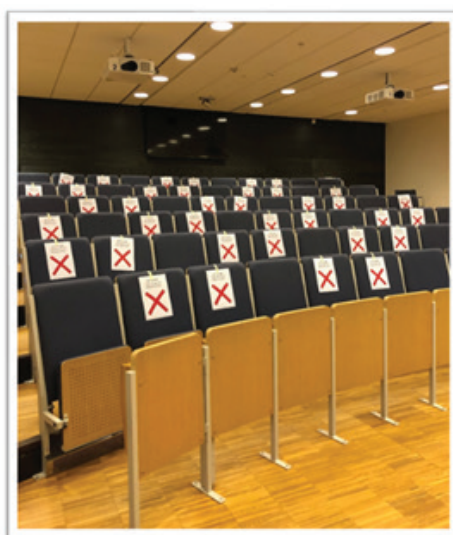
©2023 Linda Barman & Ulrike Schnaas. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), allowing third parties to share their work (copy, distribute, transmit) and to adapt it, under the condition that the authors are given credit, that the work is not used for commercial purposes, and that in the event of reuse or distribution, the terms of this license are made clear.

Citation: Barman, L. & Schnaas, U. (2023). «Med distans till distansen – en introduktion till temat “Högre utbildning och coronapandemin”», *Högre utbildning*, 13(2), 49–55. <https://doi.org/10.23865/hu.v13.5629>

MED DISTANS TILL DISTANSEN

Vårterminen 2023 befolkas landets lärosäten återigen av studenter och lärare. Undervisningen pågår i traditionella föreläsningssalar men också i nya interaktiva och flexibla lärorum eller utanför campus på fältexkursioner. Studenter sitter tillsammans i grupprum, på biblioteket och i korridorerna, där många lärosäten har skapat ytor som lockar till informella möten och kamratlärande. Långa dagar i Zoom med anonyma ansikten bakom avstängda kameror eller krav på social distansering känns alltmer avlägset. Har de flesta dragit en lättnadens suck och övergått till "det normala" igen? Några minns undervisningen under pandemin som att "*allt var beige*", som en av våra kollegor uttrycker det, "*och nu är det färg igen!*" Samtidigt tyckte flera lärare att den snabba omställningen frigjorde deras kreativitet och saknar nu möjligheten att vidareutveckla innovativa lösningar som uppstod i stunden. En del lärare upplever att det knappt har funnits tid för eftertanke och kollegial reflektion efter pandemin, att "allting" bara rullar på igen i full fart. Samtidigt har det uppstått nya arbetssätt och rutiner som vi kanske inte tänker på med ökat distansarbete och hybridmöten som tydliga exempel.

Med distans till distansen – hur kan vi tolka omställningen under pandemin och vilka lärdomar tar vi med oss? I den här ledaren vill vi lyfta fram de bidrag som ger perspektiv på högre utbildning utifrån de särskilda villkor som rådde under pandemin med både begränsningar och möjligheter. Mellan december 2021 och mars 2023 har den här tidskriften publicerat fem forskningsstudier, två reflekterad utbildningspraktik och en fördjupad diskussion på temat "Högre utbildning och coronapandemin". Tillsammans ger bidragen en nyanserad bild av hur vi inom högre utbildning tog oss an den snabba omställningen till distans och vilka konsekvenser den medförde. En distans som var påtaglig både inom den campusförlagda undervisningen – se t. ex bilden nedan från Uppsala Universitet – men också utifrån att vi befann oss på olika platser och nyttjade olika onlinemedier. Ledaren är skriven ur ett post-pandemiperspektiv med tolkning utifrån våra glasögon som pedagogiska utvecklare, lärare och forskare vid KTH respektive Uppsala universitet.

Föreläsningssal vid Uppsala universitet med överkryssade säten för att markera kravet på social distansering. Foto: Ulrike Schnaas

Bidragen som ingår i detta tema lyfter fram pandemins konsekvenser för både studenter och lärare. De ger perspektiv på upplevelser och lärande från en tid då 'zoomande' blev det nya normala och illustrerar sådant som praktiska moment på distans, utmaningar med motivation och komplexiteten i att uppnå inkludering, men också förändrade interaktionsmönster och nya pedagogiska möjligheter. Vart och ett av bidragen visar på reflektioner *in momento* och bidrar därmed till unika tidsdokument utifrån svensk högskolekontext med dess särskilda förutsättningar.

Texterna tecknar bland annat en tidslinje med avstamp i en osäkerhet i början av pandemin innan centrala direktiv kommit på plats. Skulle undervisningen bedrivas på campus eller online? Perssons reflekterade utbildningspraktik **Frivillig frånvaro – om den luddiga övergången till distansundervisning under covid-19-pandemin** är en dokumentation över hur det initialt var upp till var och en att ta ställning till närvaro eller ej, och där en del studenter självmant valde att stanna hemma (Persson, 2022). Folkhälsomyndighetens rekommendation den 17 mars 2020 att högre utbildning skulle bedrivas på distans inledde så den genomgripande omställningen till nätbaserad undervisning där den första fasen präglades av ökad arbetsbörda, teknisk osäkerhet och nödlösningar. Lärare hade vitt skilda förutsättningar för att kunna hantera omställningen utifrån tillgång till kollegialt eller centralt pedagogiskt och tekniskt stöd, tidigare vana av distansundervisning, studentgruppen, ämnets karaktär och undervisningsform (se t.ex. Laurin et al., 2022). Då en del lärare fick förlita sig helt på sig själva, kunde andra dra nytta av att utbyta erfarenheter och tips i kollegiala forum.

Att lärarrollen förändras då undervisningen sker på distans vet vi sedan länge men kanske uppstod det under pandemin en ny sorts kollegialitet? I vissa fall i digital form. Så hittade en del lärare till öppna Facebookgrupper för att ställa frågor och dela med sig av sina erfarenheter. Andra fick stöd från erfarna och engagerade kollegor som fick en mer framträdande roll vid institutionen. Från våra egna lärosäten uppmärksammade vi att arbetet inom lärarkollegier inte längre fördelades på sedvanligt vis utifrån olika kursmoment eller innehåll. Istället var det lärarnas förmåga att designa, programmera eller skapa lärmaterial som var anpassat till de nya digitala miljöerna som emellanåt styrde arbetsfördelningen. Nyskapat undervisningsmaterial i filmformat eller automatiserade bedömningsuppgifter med relevans för olika kurser i flera program delades. Det såg ut att bli början på en ny, eller i alla fall allt vanligare form för delningskultur lärare emellan. Utmaningarna som följde innefattade enkel och smidig distribution av spellistor och kursmoment uppbyggda av flertalet digitala läroböcker – bortom frågor om lärarundantag, äganderättigheter och personliga konton. Behovet av samarbete lärare emellan bidrog till nya konstellationer av lärarlag som växte fram baserat på 'win-win', och krävde dialog mellan kurser och program. Om pandemin ledde till ökad och varaktig dialog lärare emellan om vad som sker i kursen och programmet då kollegor träffar studenterna återstår att se, men flera lärare vittnade om ovanan att dela sitt material med andra (mer) erfarna kollegor.

Den hastiga övergången till distans synliggjorde också att det utöver ämnesdjup och bredd inom lärarlaget kunde krävas annan expertis. Gränsen mellan uppdraget som ämneskunnig lärare, facilitator, tutor, IKT-pedagog, pedagogisk utvecklare och IT-expert i undervisningsdesignen suddades i vissa fall ut och medförde kanske att en del lärares autonomi minskade (se t.ex. Facer & Selwyn 2021). En framtidsspaning är att vi kommer att se fler samarbeten med "vidgade kursteam" där exempelvis programmeringskunskaper eller avancerat tekniskt stöd till studenter under examinationer blir en självklar del. Liknande observationer återfinns i en kommande bok (open source) om digitala transformationer i nordisk högre utbildning (Pinheiro et al., *publiceras 2023*).

Samtidigt som det för många lärare inledningsvis blev en överlevnadsstrategi att klara omställningen på *något* sätt, banade de första trevande erfarenheterna vägen för pedagogiska insikter och nydanande lösningar under en senare fas. Begreppet Emergency Remote Teaching (ERT) myntades för att tydliggöra skillnaderna mellan de av pandemin framtvungade nätbaserade (nöd)lösningar och en från början noga planerad kursdesign för distansstudier. Denna avgörande distinktion lyfts i flera av temabidragen utifrån Hodges et al. definition av ERT som '[...] *a temporary shift of instructional delivery to an alternate delivery mode due to crisis circumstances.*' (Hodges et al., s. 6), där ERT alltså betecknar sådan undervisning som är fullt ut på distans men som egentligen skulle ha skett 'på plats' eller med hybrid-/blandade former. I stunden omvandlades mycket av den analoga klassrumsundervisningen till det som vi vill beteckna *digilog*: med ambitionen att "stoppa in" sin kurs i den virtuella kontexten hann få lärare reflektera över hur de digitala miljöerna "bäst" kunde nyttjas som stöd för lärprocesser. Sådan digilog undervisning skiljer sig alltså från nätbaserade kurser och utbildningar som redan före pandemin erbjöds vid flertalet svenska lärosäten, och som karakteriseras av – åtminstone i idealfallet – ett genomtänkt didaktiskt upplägg. Lärarna har då i regel digital litteracitet som en del av sin pedagogiska kompetens, medan studenterna medvetet har valt distansformen. Eftersom förutsättningarna sålunda skiljer sig på så pass grundläggande sätt, kan vi inte sätta likhetstecken mellan den nätbaserade nödundervisning som bedrevs under pandemin och distansutbildning generellt. Det om något är en viktig lärdom för lärare som post ERT funderar på om olika distansformer är ett alternativ eller ej inom deras kurser framöver.

Å ena sidan upplevde lärare att distansformen skavde, å andra sidan ledde pandemin till en slags kollektiv kompetenshöjning och breddning av lärares didaktiska repertoar. Många lärare drog slutsatsen att det inte fungerade särskilt bra att bara överföra campusundervisning till en digital miljö, utan att det behövdes särskilda anpassningar och nya pedagogiska grepp. Som flera av temats bidrag beskriver, övergick allt fler lärare till att nyttja interaktiva digitala verktyg för att bryta känslan av stumhet och envägskommunikation. Studentaktivering upplevdes som en nödvändighet för att nå och få gensvar från studenterna och skapa en fungerande lärmiljö. Wackenhut och Boyd Gillette driver i sin artikel **Covid-19 and (re)learning teaching: never let a crisis go to waste** tesen att pandemin därför var ett möjlighetsfönster med potential att förändra högre utbildning i grunden: "*Pandemic learning was not only about digitalization, but also about (re)learning student-centred and interactive education.*" (Wackenhut & Boyd Gillette, 2022, s. 62). Ur ett lärandeperspektiv var detta helt avgörande eftersom den påtvingade distansen hade en negativ effekt på många studenters motivation samt deras fysiska och mentala välbefinnande. Samtidigt ställdes det höga krav på självdisciplin och självstyrt lärande. Så visar också Hernwall, Käck och Stymne i artikeln **Norms, appropriation, and social affordances in studying in emergency remote teaching** hur undervisningen online omformade kommunikations- och interaktionsmönster och medförde en omförhandling av normer kring exempelvis grupparbete och examination, något som lärarna behövde förhålla sig till (Hernwall et al., 2022).

För en hel del lärare öppnade den påtvingade distansformen dörren för hittills underutnyttjade möjligheter. För första gången prövade de inspelade föreläsningar, handledning och öppna frågestunder via Zoom, men också digitala verktyg för samarbete, interaktion och återkoppling. Quizzar infördes på bred front i högre utbildning vilket möjliggjorde kontinuerlig automatiserad bedömning. I sin reflekterande text **Problembaserat lärande i kombination med digitala verktyg för genomförande av sjuksköterskeutbildning under covid-19-pandemin** menar Borg och kollegor, att detta i slutändan betyder att den förut gängse uppdelningen mellan distans- och campusutbildning har blivit obsolet: "*Framtidens lärandesituationer*

bör vara en hybridlösning mellan campusförlagd undervisning och distansundervisning [...]. (Borg et al., 2022, s. 121). En sådan framtidsspaning ger också perspektiv på om vi verkligen behöver fler studier med utgångspunkten: tummen upp eller tummen ner? När lärmiljöerna mixas i högre utsträckning är det rimligt att forskningen, snarare än att söka svaret på om lärande stöds bättre eller inte med digitala verktyg och distansundervisning, bidrar med nyanserad kunskap. Exempelvis om 'vilka studenter som stöds med vilken typ av digital teknik', 'i vilka ämnen och sammanhang' eller, 'på vilket sätt och varför utfallen eventuellt blir olika'.

Är framtidens lärandemiljöer hybrida och vad betyder "hybrid" i så fall? Mitt under rådande pandemi utkom forskningsöversikten *Framtidens lärandemiljöer* (Leijon & Tieva, 2021), där författarna redan inledningsvis konstaterar att det blomstrande intresset för lärmiljöer hade fått ytterligare skjuts under pandemin: "*Området lärandemiljöer har nog aldrig varit så mycket i fokus som i dag.*" (Leijon & Tieva, 2021, s. 5). Här definieras hybrida lärmiljöer i bred bemärkelse som "*en mix och fusion av delar som traditionellt kanske har separerats inom akademien samt att nya delar tillförs*" (Leijon & Tieva, 2021, s. 10). Utifrån en mer avgränsad definition används begreppet HyFlex för undervisning där en del studenter deltar på campus medan andra simultant deltar online (Leijon & Tieva, 2021, s. 10). Frågan om hybrida lärmiljöer i den senare bemärkelsen är en trend som har kommit för att stanna, eller om de är överreklamerade, verkar vara ett av de mest omdiskuterade ämnena i pandemins kölvatten. Enligt en intervjustudie från Uppsala universitet ser många lärare en rad pedagogiska och tekniska utmaningar som i vissa fall är svåra att övervinna, medan studenterna generellt sett är mer positiva till hybridlösningar. Inte minst med tanke på hybridundervisningens inneboende flexibilitet (Laurin et al., 2022, s. 35–37). En generell slutsats i Leijon och Tievas rapport är att framtidens lärandemiljöer behöver vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. I linje med det pågår vid flera lärosäten nu projekt, ofta knutna till nya lärosalar med speciellt anpassade rumsliga och tekniska lösningar, för att bygga upp en erfarenhets- och kunskapsbank kring hybridundervisning.

För många lärare och studenter gjorde pandemin mer än tydligt att undervisning på campus underlättar kommunikation och relationsskapande. I det fysiska rummet kan vi läsa av kroppsspråk och interagera informellt på ett sätt som är svårt att efterlikna online. I det virtuella rummet saknas dessutom samspelet mellan inredning, artefakter och sinnesintryck som kan bli en del av lärandet. Exempelvis att få uppleva den förtätade atmosfären i seminarierummet eller känna glädjen över ett lyckat experiment i laboratoriet. Således menar Lars Strannegård i boken *Kunskap som känns* som också utkom under pandemin, att universitetet som plats har en symbolisk laddning som för studenterna framkallar en känsla av tillhörighet och understödjer ett holistiskt lärande där kropp, intellekt och känsla förenas (Strannegård, 2021). I samma anda drar Laurin och medförfattare slutsatsen att den fysiska miljön, i jämförelse med den virtuella, medför en större dignitet som bidrar till att studenterna tar studierna på allvar. Så beskriver en av de i rapporten intervjuade studenterna att undervisningen under pandemin var "*lite slappare för att man kan sitta i pyjamas i sin säng och skippa kameran*", medan en annan uttrycker att hen inte riktigt kände sig som en universitetsstudent, utan mer "*som en person som bara sitter och går igenom en kurs hemma hos sig*" (Laurin et al., 2022, s. 41).

Frånvaron av det fysiska rummet skärpte således uppmärksamheten för lärandets rumsliga och materiella dimensioner. Så visar Frejd och Hallströms artikel **Praktiska moment på distans – form och ämnesinnehåll i naturvetenskap och teknik inom grundlärarutbildningen under covid-19-pandemin** att studier inom naturvetenskap och tekniska ämnen har en praktikerdimension som går utöver ren färdighetsträning, eftersom den hör till ämnenas centrala epistemologiska kärna (Frejd & Hallström, 2022). Lärarna i studien hittade nya sätt att kunna

genomföra de praktiska momenten på distans, men författarna drar ändå slutsatsen att studenterna behöver få en egen kroppslig och autentisk erfarenhet inom de teknik- och naturvetenskapliga praktikerna. Det behövs, menar de, för att behärska handgreppen, utveckla ett särskilt seende och en känsla för ämnenas karaktär. På liknande sätt kan man se på den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU), som förvisso inte är i fokus i Frejd och Hallströms studie, men som inom professionsutbildningar var av de stora utmaningarna under pandemin. Här ger arbetsplatsens rumsliga dimension en inramning för det sociala samspelet och medför ett situerat lärande knutet till en autentisk kontext, något som är svårt att åstadkomma på distans.

Utan tvekan har pandemin haft en massiv påverkan på den högre utbildningen och inneburit en kollektiv erfarenhet som lärare och studenter delar. Så med distans till distansen – hur gick det för svensk högre utbildning? ”*Över förväntan*”, var ett svar som ofta hördes under pågående pandemi (Laurin et al., 2022, s. 18). Universitetskanslerämbetet konstaterar i sin slutrapport om pandemin att ”*lärosätena har klarat omställningen väl*” (UKÄ, 2022, s. 6), men pekar också på en rad svårigheter och brister. Att bilden är mångfacetterad visar inte minst bidragen i det här temat. Så verkar omställningen ha slagit hårdare mot studenter med svagare förankring och nätverk, som Fjellkner, Roxå och Warfvinge visar i sin artikel **It has worked well despite the circumstances – a study on student social relations and well-being during the pandemic** (Fjellkner et al., 2021). Erfarenheter av inkludering och exkludering behandlas också i Åkesson, Just och Eriksson Barajas bidrag **Closer and further away – emergency-remote teacher education, orientations and student bodies** (Åkesson et al., 2022). I artikeln visar författarna hur i synnerhet övergången till undervisning via Zoom kunde vara en befrielse för studenter med normbrytande kroppar och identitet(er), men också utgöra ytterligare ett hinder. Därtill kunde studenternas upplevelse skifta över tid, från initial lättnad över att inte behöver vara på campus till en känsla av instängdhet i ett hem som inte var anpassat till studier. På liknande sätt reflekterar Brodin i sin fördjupade diskussion **Pandemic mutilated pedagogy: Teaching “in there” without my hearing body** över sin personliga upplevelse ur ett lärarperspektiv och bjuder in läsaren “*into my world of hearing differently*” (Brodin, 2023, s. 1). Brodin visar inte bara att normen inom akademien utgår från en kropp utan hörselnedsättning utan också hur konsekvenserna av pandemin, i synnerhet ökad användning av hybridundervisning, inte tar hänsyn till tillgänglighetsaspekter. Här pekar även andra studier på att just tillgänglighetsaspekter behöver adresseras då de ofta glöms bort inom ERT på grund av tidspressen (Hodges et al., 2020). Vidare kan det diskuteras om studenter från svaga socioekonomiska förhållanden missgynnades under pandemin då dom ofta saknade goda förutsättningar för att läsa i hemmet (Laurin et al., 2022, s. 78). Samtidigt visar intervjuer med studenter vid KTH att distansförutsättningarna också ökade tillgängligheten och därmed förenklade för en del studenter att följa undervisningen. Med hybrid/hyflex och inspelat material eller interaktion över nätet ökar möjligheten till flexibilitet och repetition, och för en del, valet att kunna studera (mer) hemifrån. En lärdom är att kunskapen om *hur* och *för vilka* studenter vi inom den högre utbildningen bäst uppnår inkludering är mångfacetterad. Studier av tillgänglighet kan inte oreflekterat generaliseras utifrån rumsliga aspekter som ’på distans eller på campus’ då exempelvis demografiska faktorer eller olika fysiska, psykiska och neuropsykiatriska funktionsvariationer ger vitt skilda förutsättningar.

Sammantaget var pandemin en kollektiv kris – en disruption – som tvingade fram genomgripande förändringar inom högre utbildning. Begreppet kris kan leda tankarna till ett möjlighetsfönster, en chans till kreativitet och pedagogisk utveckling med brett genomslag (Huijter & Nui Sim, 2022). Samtidigt kan krisen också ses som ett ’kollektivt trauma’, en tid som många studenter och lärare helst vill glömma och lägga bakom sig.

Berättelsen om 'hur det gick' fortgår och fortsatt forskning och reflektion behövs för att nyansera och fördjupa bilden av de insikter vi tar med oss och på vilket sätt pandemins särskilda villkor har satt spår i högre utbildning på längre sikt. Med vårt tema belyses de förändrade förutsättningarna för olika undervisningsmetoder och för det sociala samspelet med konsekvenser för både studenter och lärare. En viktig insikt är att digitala former ofta involverar många olika roller och kompetenser. För att bättre förstå villkoren som digital teknik medför den högre utbildningen hoppas vi framöver se fler bidrag som fångar upp och undersöker det förändrade arbetet för pedagogiska utvecklare, IKT-stöd, pedagogiska och akademiska ledare eller IT och administrativ personal. Flera av dessa roller förflyttades under pandemin med kort varsel från att ha varit perifera till att bli centrala aktörer i att utveckla, distribuera och konsulteras i att ge konkret stöd och möjliggöra undervisning och examinationer. Ett stort bekymmer var just examinationerna – även här vill vi gärna se kommande bidrag där vi kan lära oss mer inför framtida utmaningar. För när vi nu äntligen kan betrakta pandemin i backspegeln så kan vi fundera på om nästa kris väntar runt hörnet, eller om den kanske redan är här? Nyheterna om ChatGPT (Chat Generative Pre-Trained Transformer), som sedan mitten av december 2022 duggar tätt, verkar skaka om hela (eller i alla fall delar av) utbildningsvärlden. Reaktionerna har uppenbara paralleller med diskussionen om examinationen under pandemin: AI-verktyg kan ses både som ett hot som kräver smarta motdrag och kontroll, eller som en möjlighet som potentiellt leder till pedagogisk utveckling. Än en gång understryks krisens dubbla natur och återigen framstår kunskap om examination och bedömning i nutida högre utbildning som angeläget. I likhet med pandemin ger ChatGPT ett incitament att agera skyndsamt, att sammanföra olika kunskaper och kompetenser och att hitta innovativa lösningar.

FÖRFATTARPPRESENTATION

Linda Barman är verksam som lärare vid KTH. I den här ledaren utgår hon ifrån sina erfarenheter från undervisning och forskning men också utifrån samarbetet med lärare och medieexpertis inom Digital Kursutveckling vid KTH. Under pandemin var hon aktiv i flera av de särskilda satsningar som gjordes för fakultetsutveckling och stöd till andra lärare.

Ulrike Schnaas är verksam som pedagogisk utvecklare vid Uppsala universitet. Hon ingår i Högre utbildnings redaktion och tog initiativet till temat "Högre utbildning och coronapandemin", som ligger till grund för den här ledaren.

REFERENSER

- Facer, K. & Selwyn, N. (2021). "Digital technology and the futures of education: Towards 'Non-Stupid' optimism." *Paper commissioned for the UNESCO Futures of Education report*.
- Hodges, C. B., Moore, S., Lockee, B. B., Trust, T., & Bond, M. A. (2020). The difference between emergency remote teaching and online learning. Open access: [facdev-article.pdf](https://www.vt.edu/facdev-article.pdf) (vt.edu)
- Huijter, H., & Nui Sim, K. (2022). Academic development in times of crisis. *International Journal for Academic Development*, 27:2, 111–113.
- Laurin, E., Olsson, J., Gustavsson, C., & Lidegran, I. (2022). Covid-19 och universitetet: Lärares och studenter erfarenheter. HERO-rapporter 2022:1. Uppsala: Uppsala Universitet.
- Leijon, M., & Tieva, Å. (2021). *Framtidens lärandemiljöer – en forskningsbaserad översikt*. Rapport för Akademiska hus, 2021.
- Pinheiro, R., Barman, L., Geschwind, L., Degn, L., & C. Edelhard Tømte (Eds.) (in press). *Digital Transformation in Nordic Higher Education*. Springer Nature. [In press 2023, open source]
- Strannegård, L. (2021). *Kunskap som känns: en lovsång till att lära sig något nytt*. Stockholm: Mondial.